

Образованието в община Шумен – реалност и добри педагогически практики
Education in the Municipality of Shumen – Reality and Good Pedagogical Practices

ИНТЕРАКТИВНИ ТЕХНИКИ В ЧАСОВЕТЕ ЗА САМОПОДГОТОВКА В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

Снежана Николова

Начално училище „Княз Борис I“, Шумен

Резюме. Авторът споделя опита си в търсенето и прилагането на такава организация на учебната дейност в часовете за самоподготовка в началното училище, придаваща им специфичен облик, отговарящ на новите изисквания на обществото, и насочена към решаване на основната задача – придобиване на устойчиви умения и компетентности от учениците чрез повишаване на мотивацията им за учене. Това, от своя страна, наложи използването на иновативни техники за учене, които да преодолеят механичността при усвояването на учебния материал.

Статията разглежда един нетрадиционен модел на организация на самоподготовката чрез използване на метода „учебен минипроект“.

Keywords: autodidact, educative mini-project, worksheet, individual tasks, differentiation, holidays, consuetude, traditions

С въвеждането на целодневното обучение в началното училище проблемът за самостоятелната подготовка на учениците придобива особена актуалност. Самоподготовката е изключително важна извънурочна дейност, която има големи възможности за решаване на една много важна задача на образователно-възпитателния процес (ОВП) – как да мотивираме учениците да учат, за да се преодолеят механичното заучаване на учебния материал, да се повиши интересът им към ученето и да се създадат нагласи за учене през целия живот.

На преден план излиза въпросът как да се организира учебната дейност в часовете за самоподготовка, какви техники за учене да прилагат възпитателите, за да мотивират своите ученици. Допълнителен проблем е фактът, че обучението е организирано към „средното“ ниво на развитие на децата, т.е. встрани остават т.нар. слаби ученици и талантивите деца. Затова те губят мотивация и не участват активно в ОВП. Оказва се, че обучението в полуинтернатните групи (ПИГ) по традиционния модел не постига желаните резултати с всички ученици. В процеса на търсене на по-рационални начини за работа и разчупване на статуквото стигнах до необходимостта от използване на такива интерактивни техники, да предложа такива варианти за организация на часа

за самоподготовка, които да рационализират процеса на осмисляне на текстовете от учебниците и учебните помагала по който и да е предмет, по който се подготвят учениците в часовете за самоподготовка.

Задачи:

1. Открояване на основните характеристики на самоподготовката и съвременните изисквания за рационална организация на познавателната дейност на учениците в този час.

2. Проучване на съвременни постановки за педагогическото взаимодействие и управление на полуинтернатната група в контекста на иновативните педагогически техники и технологии.

3. Изготвяне на психолого-педагогическия профил на учениците от полуинтернатната група с акцент върху езиковата им подготовка и формирането на рецептивните и репродуктивните им умения.

4. Разработване и апробиране на задачи за диференцирана работа (според психолого-педагогическия профил) в часа за самоподготовка по „Околен свят.“

5. Характеризиране на ролята на възпитателя в съвременната образователна парадигма като помощник и консултант, регулиращ и стимулиращ процеса на познанието, съпричастен към проблемите и потребностите на учениците.

В часовете за самоподготовка могат да се използват различни методи и похвати за работа: диалог, практически дейности (упражнения, ситуативни методи и работа по проект), игра и работа в екип. Един малко използван метод е „Учебен минипроект“⁽¹⁾. Работата по проект е нетрадиционен начин за усъвършенстване на процеса на разбиране и осмисляне на текстовете от учебника по „Околен свят“ (II клас), който може да се приложи и в самоподготовката по „Човекът и природата“ и „Човекът и обществото“ в III и IV клас. В основата му стои идеята за диференциацията. След направения в началото на учебната година психолого-педагогически профил на ПИГ учениците са разделени в три групи: деца, които срещат затруднения при усвояването на учебния материал; деца, които работят бавно, но проявяват старание, и деца, които работят бързо, съсредоточено и много старателно. Трябва да отбележа, че броят на учениците в групите не е постоянен, а се променя в зависимост от постигнатите резултати на всяко дете.

Учениците работят по една и съща тема, включена в учебната програма, към която е поставена основната задача под формата на домашна работа. За да се удовлетворят потребностите на различните групи деца и да се постигнат съответните стандарти, всяко от тях работи по индивидуален работен лист, включващ система от познавателни задачи – задължителни и допълнителни. Те са съобразени с индивидуалните особености, личния опит, постигнатото равнище на знания, потребности и предпочитания на второкласниците. Задачите са различни за трите групи. Целта е да не се допусне безразсъдно заучаване, механично запомняне, а

разбиране, осъзнато научаване на учебния материал. В зависимост от индивидуалния темп на работа на всяко дете, задачите са съобразени по трудност и продължителност на изпълнението. Допълнителните задачи се предлагат във всяко занятие за самоподготовка. Те са занимателни и отговарят на интересите им. Тяхната цел за различните групи деца е различна. За изоставащите ученици те събуждат интереса им към учебния материал, мотивират ги да учат. За децата от средното ниво тези задачи са стимул за по-интензивна работа. Добре работещите ученици получават задачи с творчески характер и даващи възможност за изява.

Проектните задачи са максимално опростени и минимизирани като обем и степен на сложност, но използването на проектния метод повишава любознателността на децата и прави обучението по-интересно, тъй като за полуинтернатната група учебният минипроект е предизвикателство, в организирането на което все още няма достатъчно опит. Към избора на метода „Учебен минипроект“ ме насочи актуалната тема за междуетническото и межкултурното разбирателство, формирането на етническа толерантност и уважение към всички български граждани, тъй като децата от ПИГ са от различни етноси. В основата на дейностите по проекта обаче стои създаването на траен интерес към четенето, към търсенето, събирането и представянето на различна по вид информация.

Темата, която ще илюстрира работата в ПИГ върху осмисляне на научно-популярен текст, е „България – отечество на всички български граждани“ от културно-образователна област „Природни науки“. Темата е особено подходяща за по-широкото включване на учениците в индивидуални проучвания и подготовка за публично представяне на определена информация.

1. Описание на задачите в минипроекта

Минипроектът включва три стъпки за изпълнение:

- стъпка 1 (проучвателна дейност) – индивидуално поставяне на задачите;
- стъпка 2 (работа по текста в учебника в час за самоподготовка);
- стъпка 3 (представяне на резултатите от поставените задачи – празник „Децата празнуват“) – в час за занимания по интереси.

Стъпка 1 – на учениците се предоставя набор от дейности с цел всяко дете според предпочитанията си да избере задача, с която може максимално да се изяви. Ето някои от тях:

1. Попълни таблицата „Празниците в моя дом“.
2. Проучи и запиши рецепти на ястия за любимия си празник.
3. Разкажи за костюмите на твоя народ.
4. Покажи някои ритуални предмети.
5. Направи табло на празнично-обредната система на българите.
6. Събери приказки и наричания за празниците. Прочети някои от тях на другарчетата си.
7. Открий и запиши музиката на песни и танци, свързани с някои празници.

Стъпка 2 – варианти на задачи

Задачите от тази част на минипроекта са свързани с текста от учебника по „Околен свят“⁽²⁾.

Работен лист №1 (за трудно успяващите деца)

1-ва задача: Дядо Коледа ви е подготвил изненада. В подаръците му се крият 12 думи. Открий ги, но преди това внимателно прочети текста от учебника (стр. 22). Ако ги познаеш, ще получиш 12 звездички, които да закачиш на коледната елха.

България е нашето . Всички, които сме родени в нея  сме.

У нас хората са  да празнуват своите  и 

Всички български граждани –  празнуваме нашите  празници.

2-ра задача: Познай празника, като си помогнеш със следните символи. Запиши името му и кога се празнува.



.....

3-та задача: И днес ти се потруди, за да се подготвиш добре за утрешния ден. Доволен ли си? Каква е твоята оценка? Погледни трите лица. Кое от тях отговаря на преценката ти за постигнатите резултати днес? Оцвети го.



Справи се чудесно! Можеш и повече! Постарай се още!

Поставените задачи изискват прилагане на знания по „Български език и литература“ в нова практическа ситуация, а именно:

– задълбочен прочит на текста с цел осмисляне на съдържанието му и усъвършенстване на четивната техника;

– откриване на основните ключови думи и понятия за усвояване, които са и пропуснатите думи за попълване в Задача 1;

– откриване на значими връзки и отношения между символи и думи в Задача 2.

Чрез задачите учениците допълват информацията си по забавен и любопитен начин, което прави ученето интересно и все по-желано, а не затормозяващо. Като работят за изпълнението на една или друга задача, те вникват по-задълбочено в текста, развиват устната и писмената си реч, обогатяват своя речник.

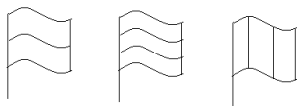
Последната задача има за цел всяко дете да направи своя преценка за работата си през часа. Това го мотивира да полага повече усилия за постигане на по-добри резултати в следващите часове за самоподготовка.

Работен лист №2 (за деца от „средното“ ниво)

1-ва задача: Петьо има много приятели, но не познава празниците, които те празнуват. Помогни му да ги научи. Прочети текста в учебника на стр. 23. Прочети още веднъж онази част от него, която ще ти помогне да откриеш грешките в задачата. Препиши получения текст вярно и красиво.

...,*Всички български деца обичат празниците. Затова ги очакват с нетърпение. Българчетата тържествено празнуват Пасха. Етиен е еврейче. Любимият му празник е Василци. Имен ден на Вартавар празнуват децата турчета. Байрам е весел празник за ромчетата. Арман е арменче и не би пропуснал да празнува Ивановден. Всички деца на България тържествено отбелязват Трети март – Националния ни празник.*

2-ра задача: Познаваш ли българското знаме? След като го откриеш, го оцвети. На кои празници можеш да го видиш как гордо се вее?



3-та задача: Наближават два много очаквани и весели празника. Разгледай украсата на празничната елха. Подбери думи, за да съставиш пожелание към твоето другарче. Напиши го. Оцвети елхата и картичката.



4-та задача: Виждаш пред себе си три торбички, пълни с различно количество знания, събрани от теб през деня. Коя смяташ, че е твоята торбичка за днес? Защо избра нея? Оцвети я.



Работен лист №3 (за напредналите деца)

1-ва задача: Сресу стихчетата запиши за кой празник се отнасят. Какъв е празникът – битов, официален или и едното, и другото?

Сурва весела година,
догодина, до амина!.....

Ще накръшим букови клони,
ще накръшим врати, икони,
че иде голям празник,
голям празник

Грея с туй дърво елхово,
че е

Сурва, сурва чичо,
идвам с магарета и катъри
да „полазя“ имота ти.....

Байрам мубарек олсун,
да ви е сладка баклавата
и ароматно кафето!.....

Баба Марта бързала,
мартенички вързала.....

2-ра задача: Наблюдателен ли си? Открий и огради хоризонтално и вертикално вписаните 9 празника и ги запиши. Уточни кой ги празнува?

Ц Б К О Л Е Д А В	
В А С И Л И Ц А	
Ч Й Ш Е В А Т Я Р	
Т Р Е Т И М А Р Т	
Б А Б А М А Р Т А	
Ф М А Е Т О Ш О В	
Х Р З И П А С Х А	
Я Ю Ъ О У О В Б Р	

3-та задача: Прочети „Приказка за разнообразието“⁽³⁾. Опитай се да измислиш подобна, но с други герои? Например с плодове, животни или с хора. На празника я прочети пред децата от групата и ги помоли и те да напишат своя приказка за разнообразието.

Започни така ...

Моята приказка за разнообразието

Имало едно време...

Стъпка 3 – Децата празнуват

В часа за занимания по интереси се провежда празникът „Децата празнуват“, за да се насочат учениците към празниците и обичаите на различните етнически групи с техните специфични послания, както и да се осмислят те от гледна точка на универсалните ценности, които се утвърждават чрез тях: трудолюбие, любов и уважение към близките, здраве и дълголетие. Това, което обединява децата и ги мотивира за активно участие в празника, са коледни и новогодишни празници, които са официални за нашата страна и се празнуват от всички български граждани, независимо от техния етнос. Освен това децата трябва да осъзнаят, че празникът ще бъде весел и приятен, ако добре са се потрудили за него.

Минипроектът беше успешно реализиран, защото се създаде стимулираща работна среда, която отговаря на потребностите и интересите на учениците. Самото въвличане на децата в групово начинание (празник) стана фактор за сплотяването им, тъй важен за успехите на учениците и през следващите години на обучение. Показателно е насърчаването за по-активна работа на „по-трудните деца“, несигурни в себе си, защото и те получиха възможност за творческа изява.

Задачите в Стъпка 1, Стъпка 2 и Стъпка 3 са ориентирани към индивидуалните особености на учениците, към техните интереси и възможности и се основават на практически дейности (упражнения, ситуативни игри, анализ на ситуации и други). Всички деца търсят информация по темата, откриват взаимовръзки, участват в практическа дейност, демонстрират поведение, изградено от взаимосвързани компоненти, които съответстват на четирите вида общи способности – интелектуални, емоционални, социални и физически. От основно значение за успешното провеждане на обучението по темата бе прилагането на интерактивния метод „Учебен минипроект“, който допринесе за: създаване на емоционална нагласа за обучение; активизиране на познавателните процеси; удовлетворяване на потребностите от общуване, самоизява и нови впечатления. Например в Стъпка 2 от проекта акцентът е поставен върху затвърдяване на усвоените нови понятия. В спокойна обстановка учениците имат възможност да се упражнят в четене на текста от учебника, да откриват липсващите думи в текст, а обогатяването на речниковия запас се осигурява при оцветяване на поздравителната картичка, тъй

като устно се описва оцветеното. Използваните дидактически игри от типа: разшифроване на празнично пожелание, откриване името на празника по неговия символ, също стимулират речевите изяви на учениците. Те не биха осъществили резултатно тези дейности, ако техниката на четене не е на добро равнище и ако не се работи за преодоляване на трудностите при четене, за бързина и точност на изговора. Затова първостепенна и постоянна си остава грижата на възпитателя за непрекъснатото подобряване на качеството на четене у всички деца.

В часа за самоподготовка е осигурен пренос на знания и умения, усвоени в часовете по БЕЛ, с оглед на тяхната интеграция с други учебни предмети (Изобразително изкуство, Домашен бит и техника (ДБТ), ИКТ, Физическо възпитание и спорт, Музика).

Описаният начин на работа е само опит за създаване на по-ефективна организация на самоподготовката в целодневното обучение като стъпка в разработването и изпробването на цялостна методика на обучението в ПИГ. Затова получените резултати от приложението на интерактивните технологии в часовете за самоподготовка могат да послужат като основа за подобряване на резултатите на учениците. Диференцираната работа в самоподготовката е определена от специфичните пропуски на участниците в групите. Използването на различни източници на информация осигурява по-голяма ефективност в обучението и дава възможност за активно включване в учебния процес на ученици с различни възможности в зависимост от предпочитанията им. Използването на иновативни методи за работа с цел формиране на рецептивните и репродуктивните умения на учениците води до по-добри резултати. Самостоятелната учебна дейност възпитава организираност, самостоятелност и инициативност – качества, необходими за ефективна реализация на учащите се. Нетрадиционната организация на самоподготовката повишава ефективността на образователно-възпитателния процес и води до по-голяма мотивираност на учениците, която е гарант за успех.

Проблемите на самоподготовката и нейното провеждане са в сянката на педагогическите изследвания, а въвеждането на целодневното обучение в началното училище принуждава възпитателите сами да се справят с предизвикателствата. Ето защо наличието на нови идеи, изискващи прилагането на иновативни техники, трябва да се популяризира.

БЕЛЕЖКИ

1. Мирчева, Ил. (2007). Проектното обучение – мост между традицията и иновацията. Начално образование, 1, 7–17.
2. Василева, Ем., Цветанска, С. (2004). Околен свят за втори клас. София: Просвета, с.22–23.
3. Ризов, Ил., Минчева-Ризова, М. (2009). Интерактивни модели за развитие на личностни и социални умения в начална училищна възраст. Варна: СЪУЧАСТИЕ.

ЛИТЕРАТУРА

- Василева, Ем., Цветанска. С. (2003). *Книга за учителя по Околен свят за II клас*. София: Просвета.
- Георгиева, М. (2011). *Обучението по български език и литература в началното училище*. Шумен: Университетско издателство.
- Мирчева, Ил. (2007). Проектното обучение – мост между традицията и иновацията. *Начално образование*, 1, 7–17.
- Ризов, Ил., Минчева-Ризова М. (2009). *Интерактивни модели за развитие на личностни и социални умения в начална училищна възраст*. Варна: СЪУЧАСТИЕ.
- Василева, Ем. (2004). *Съвременното начално училище – реалност и предизвикателства*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

INTERACTIVE TECHNIQUES IN THE HOURS FOR AUTODIDACT AT PRIMARY SCHOOL

Abstract. The author shares her experience in researching and implementation of such organization of educative work during the autodidact's hours at primary school, that would give them a specific outlook, which meets the new requirements of society. It focuses on solving the main task – acquiring sustainable skills and competencies of pupils by increasing their motivation to learn. However, it imposed the use of innovative learning techniques in order to overcome the cramming up the lessons.

The current article examines a non-traditional model of the organization of autodidact process by using the „educative mini-project“ method.

Snejana Nikolova

✉ Primary school „Knyaz Boris I“
20, Totleben Str.
9700, Shumen
Tel: (+359) 889 466 273
E-mail: sn.v.nikolova@abv.bg